

فهرست توصیفی

۱	.....	مقدمه مترجم
۶۳	.....	پیشگفتار مؤلف بر ترجمه انگلیسی
۶۵	.....	مقدمه
		۱. تعریف موجزِ بازنماییهای جمعی، موضوع این کتاب، و رابطه آن با آثار جامعه‌شناسان و روان‌شناسی معاصر.
		۲. نظریه‌های پیشین. کنت و آموزه او درباره کارکردهای ذهنی عالیترو. ذهن ابتدایی از دیدگاه قوم‌شناسی و انسان‌شناسی و بویژه از دیدگاه مکتب انسان‌شناسی انگلیسی.
		۳. این اصل موضوعه را، که ذهن انسان در همه زمانها و همه مکانها به یک شیوه کار می‌کند، همه مسلم و بدیهی می‌انگارند. نظریه «روح‌انگاری» (animism) تایلور (Tylor) و فریزر (Frazer) و مکتب آنها که این اصل موضوعه را پذیرفته است.
		۴. بررسی انتقادی روش این مکتب. ارائه نمونه‌هایی از آثار فریزر: ۱. این روش صرفاً به نتایج احتمالی می‌انجامد و نتایج قطعی به بار نمی‌آورد. ۲. این روش سرشت اجتماعی پدیده‌هایی را که می‌خواهد تبیین کند در نظر نمی‌گیرد. تأثیر روان‌شناسی همخوانی بازنماییها (یا تداعی معانی) بر این مکتب و نیز تأثیر فلسفه تکاملی هربرت اسپنسر.
		۵. همین طور که نوعهای اجتماعی با یکدیگر تفاوت دارند، ذهنیتهای مرتبط با آنها نیز با هم متفاوت‌اند. در مورد تعیین این تفاوتها شواهد مستند، چه از دوران معاصر و چه از دوران پیشین، بسیار کم است. این نقص را تا چه حد و از چه طریق می‌توان جبران کرد؟

بخش یکم

فصل یکم: بازنماییهای جمعی در ادراک انسانهای ابتدایی و سرشت عرفانی

این بازنماییها ۸۹

۱. عناصر عاطفی و محرک در بطن بازنماییهای جمعی اقوام ابتدایی. خواص عرفانی‌ای که اقوام ابتدایی به جانوران، گیاهان، اجزای کالبد انسان، اشیا، خاک و شکل مصنوعات نسبت می‌دهند. اعتقاد آنان به تداوم شکل مصنوعات و خطری که از تغییر شکل آنها ناشی می‌شود. اقوام ابتدایی اشیا را آن‌گونه درک نمی‌کنند که ما درک می‌کنیم. مسائل [شناختی] سنتی ما باید وارونه شوند.
۲. غلبه عناصر عرفانی در ادراک انسانهای ابتدایی. سمت‌گیری ادراک آنان متفاوت با ادراک ماست. تصورات آنان درباره خیال و تمثال، نام، سایه و رؤیا.
۳. ادراک‌هایی که فقط مخصوص برخی اشخاص ممتازند.
۴. انسان ابتدایی از تجربه تأثیر نمی‌پذیرد. واقعیت در ادراک او همزمان هم طبیعی و هم فوق طبیعی است. همه جا بودن ارواح.

فصل دوم: قانون آمیختگی (The law of participation) ۱۳۱

۱. دشوار بودن بازسازی پیوندهایی که بازنماییهای جمعی انسانهای ابتدایی را وحدت می‌بخشند. نمونه‌هایی از این پیوندها که با اندیشه ما غربیان بیگانه‌اند و نمی‌توان آنها را از طریق همخوانی اندیشه‌ها [= تداعی معانی] یا از طریق کاربرد کودکانه اصل علیت تبیین کرد.
۲. قانون آمیختگی. فرمول تقریبی این قانون. اندیشه انسان ابتدایی هم عرفانی و هم پیش-منطقی است، همچنان که بازنماییهای جمعی او درباره ارواح این موضوع را ثابت می‌کنند. نظریه روح‌انگاری [یا اعتقاد به ارواح] تایلور و انتقاد از آن. مفهوم «روح» مفهوم نسبتاً جدیدی است.
۳. قانون آمیختگی هم تعیین‌گر بازنمایی جمعی گروه از خودش و هم از گروههای انسانی و جانوری پیرامون گروه است. این موضوع را می‌توان از مراسم این‌تی‌چی‌یوما (*intichiuma*)ی آرونتها دریافت و نیز می‌توان این موضوع را در بازنمایی آنان از موجودات اسطوره‌ای که به شکل جانوران نمایانده می‌شود و به طور کلی در بازنمایی آنان از پیوندهای میان انسانها و جانوران فهمید.

۴. این قانون را می‌توان در بازنمایی انسان ابتدایی از تأثیرهایی که اشخاص و اشیا (بر اثر تماس، انتقال، سرایت، همدردی، تصاحب) بر یکدیگر می‌گذارند، تشخیص داد. به نظر نمی‌رسد که بازنمایی ارواح فردی، یک بازنمایی ابتدایی باشد.

فصل سوم: شیوه کار ذهنیت پیش-منطقی ۱۷۴

۱. همزیستی عناصر منطقی و عناصر پیش-منطقی در ذهنیت پیش-منطقی. چنین ذهنیتی اساساً ترکیبی است.
۲. کارکردهای حافظه در ذهنیت پیش-منطقی. رشد حافظه، حس مکان‌شناسی و حس جهت‌یابی.
۳. انتزاع کردن ویژه ذهنیت پیش-منطقی و نیز مفاهیمی که خاص چنین ذهنیتی هستند.
۴. تعمیم دادن ویژه ذهنیت پیش-منطقی.
۵. طبقه‌بندی انسان ابتدایی، مفاهیم مانا (*mana*)، واکان (*wakan*)، اورندا (*orenda*) و مانند اینها و دیگر بازنماییهای جمعی که سرشتی مشابه دارند و قانون آمیختگی بر آنها حاکم است.

بخش دوم

فصل چهارم: ارتباط ذهنیت اقوام ابتدایی با زبانهایی که تکلم می‌کنند ۲۱۳

۱. مقوله عدد در زبان جوامع عقب‌مانده: دو تا، سه تا و چند تا.
۲. این زبانها می‌کوشند تا جزئیات مربوط به شکل، وضعیت و حرکت موجودات زنده و اشیا را بیان کنند.
۳. در این باره نمونه‌هایی از زبان سرخپوستان کلامات (*klamath*) برگزیده شده‌اند. وجود تعداد بسیاری پیشوند و پسوند در این زبانها و کارکردهایشان.
۴. این رسم در بسیاری از جوامع عقب‌مانده وجود دارد که سخن گفتن همراه با اشاره و حرکت دستها و سر باشد. میان زبان ایما و اشاره‌ای با زبان صوتی نوعی توازی وجود دارد. زبان تصویری.
۵. غنا و فقر اصطلاحات در زبانهای ابتدایی که متناظر است با شیوه‌هایی که انسانهای ابتدایی برای انتزاع کردن و تعمیم دادن به کار می‌برند.
۶. قدرت عرفانی [یا جادویی] واژه‌ها. زبانهایی که مخصوص شرایط ویژه یا مخصوص دسته‌هایی از مردم است. زبانهای مقدس.

فصل پنجم: ارتباط ذهنیت پیش-منطقی با شیوه شمارش ۲۶۶

۱. هنگامی که ذهنیت پیش-منطقی بیش از عدد دو و سه را در اختیار ندارد چه روشهایی را به کار می برد تا این کمبود را جبران کند. شمارش کانکریت.
۲. در وهله نخست عدد از اشیایی که شمارش می شوند (معدود) متمایز نیست. گاهی اوقات نام اعداد بر حسب نوع اشیایی که شمارش می شوند تغییر می کند. اعداد دسته بندی کننده. یک اسم عدد می تواند متوالیاً بر تعداد بسیاری از اعداد دلالت کند.
۳. انسانهای ابتدایی در جستجوی مبنایی برای سیستم اعداد خود نیستند و هیچ مبنای طبیعی نیز برای سیستم اعدادشان وجود ندارد. سیستم اعداد آنان به بازنماییهای جمعی گروه اجتماعی شان وابسته است و نیز به آمیختگی ای که این بازنماییها در بردارند.
۴. قدرت عرفانی [یا جادویی] نهفته در اعداد. بررسی انتقادی نظریه اوزنر (Usener). ارزش عرفانی اعداد ۴، ۵، ۶، ۷ و مانند اینها. اعداد عرفانی در متون ودایی. پاسخ به یک ایراد.

بخش سوم

فصل ششم: رسمهایی که بازنماییهای جمعی در آنها متجلی هستند و بر این

بازنماییها قانون آمیختگی حاکم است. (پاره نخست) ۳۲۵

۱. شکار. اعمال عرفانی که بر شکار اثر می گذارند (مانند رقصها، روزه داری، افسونها و غیره) تا صید تسلیم شود، بی حس گردد یا نابینا شود. اعمال عرفانی که بر شکارچی اثر می گذارند و محرمانه که او و همراهانش باید رعایت کنند. مراسمی که هدفشان آرام کردن روح جانور صید شده است.
۲. ماهیگیری. اعمال عرفانی که بر صید اثر می گذارند (مانند رقصها، روزه داری، افسونها و غیره) تا حضور ماهیها را حتمی سازند و آنها را به درون تور هدایت کنند. اعمال عرفانی که بر ماهیگیر اثر می گذارند؛ محرمانه که او و همراهانش باید رعایت کنند. اجرای شعائر کفار و طلب شفاعت پس از صید.
۳. به هنگام جنگ نیز شعائر مشابهی اجرا می شوند.
۴. شاعری که موضوع آنها تضمین کردن نظم و ترتیب پدیده های طبیعی است. مراسم این تی چی یومای آرونتاها. رابطه عرفانی میان گروه توتمی با توتمش.

۵. زائونمایی (Couvade). آمیختگی میان کودک با والدینش، مراسم مربوط به آبستنی، زایمان و نخستین نوزاد. تداوم و استمرار این آمیختگی تا زمان مراسم تحلیف (initiation).

فصل هفتم: رسمهایی که بازنماییهای جمعی در آنها متجلی هستند و بر این

بازنماییها قانون آمیختگی حاکم است. (پارهٔ دوم) ۳۶۹

۱. بیماری همیشه بر اثر عمل یک روح است که به شکلهای گوناگون پدید می‌آید. درمان بیماری با این کشف صورت می‌گیرد که کدام روح سبب بیماری شده است. شیوهٔ درمان اساساً عرفانی است و بر پایهٔ عمل یک روح بر روح دیگر است. افسونهای قوم چروکی در این خصوص. دسته‌بندی بیماریها.
۲. مرگ هرگز امری «طبیعی» نیست. معنای دوگانهٔ این سخن. اعمال غیب‌بینی برای کشف فردی که مسئول مرگ شخصی بوده است و اینکه کجا می‌توان او را یافت. مغالطه دربارهٔ رابطهٔ علت و معلولی میان پدیده‌ها بر اثر مجاورت مکانی آنها (Juxta hoc, ergo propter hoc).
۳. غیبگویی وسیلهٔ کشف آمیختگی پنهان یا نهفته. اهمیت غیبگویی بازیها، جادوی همدلانه.

فصل هشتم: رسمهایی که بازنماییهای جمعی در آنها متجلی هستند و بر این

بازنماییها قانون آمیختگی حاکم است (پارهٔ سوم) ۴۱۵

۱. مرده به حیات خود ادامه می‌دهد. تناقض در بازنماییهای جمعی که در اعتقاد به ادامهٔ حیات مرده وجود دارد، مراحل گوناگون مردن.
۲. اعمالی که بی‌درنگ پس از مردن شخصی انجام می‌گیرند. دفن کردن‌های پیش‌هنگام، شرایط مرده میان بیمار شدن او و تشییع جنازه‌اش، احساسهایی که شخص مرده برمی‌انگیزد.
۳. مراسمی که دورهٔ سوگواری را پایان می‌دهد و مرگ را کامل می‌کند. تکالیفی که با اجرای این مراسم رفع می‌شوند. مردگانی که اجسادشان نمی‌گنجد اشباح تبهکار خاصی هستند.
۴. نبود کردن اسباب و لوازم شخص مرده. به چه معنا این اسباب و لوازم همچنان به او تعلق دارند. مالکیت نوعی آمیختگی عرفانی است، شرایط بیوهٔ شخص مرده.

۵. زایش به منزلهٔ حلول دوباره. زایش نیز همچون مرگ مراحل دارد. تصور عرفانی آستنی. سفیدپوستان حلول دوبارهٔ بومیان هستند، نوزادکشی و معنای آن در ذهنیت پیش-منطقی، نامگذاری کودک.
۶. مردان جوان پیش از مراسم تحلیف در حیات گروه اجتماعی شرکت نمی‌کنند، معنای عرفانی شعائر تحلیف. مرگ ظاهری و زایش دوباره.
۷. تحلیف جادوگر-پزشکان، ساحران، شمنها و کسانی که به عضویت جوامع مخفی پذیرفته شده‌اند. معنای عرفانی مناسک و شعائری که آنان به جای می‌آورند.

بخش چهارم

- فصل نهم: گذر به ذهنیتهای عالیتر ۴۸۵
۱. در جوامع بسیار عقب‌مانده، آمیختگیها بیشتر احساس می‌شوند تا ادراک. در بیشتر این جوامع تعداد اسطوره‌ها کم است.
  ۲. در جوامع کمی پیشرفته‌تر آمیختگیها تمایل دارند که به صورت بازنمایی درآیند. زیاد شدن تعداد اسطوره‌ها و سمبلها، فردیت یافتن ارواح.
  ۳. اسطوره‌ها و معنای عرفانی آنها. آمیختگیهایی که آنها بیان می‌کنند. چگونه باید اسطوره‌ها را تفسیر کرد.
  ۴. شرایط عمومی برای عقب‌نشینی ذهنیت پیش-منطقی و پیشرفت به سوی اندیشهٔ منطقی، چگونه همین که محال بودن منطقی احساس شد تأثیرناپذیری از تجربه کاستی می‌گیرد. رشد اندیشهٔ مفهومی.
  ۵. اندیشهٔ منطقی نمی‌تواند ادعا کند که ذهنیت پیش-منطقی را کاملاً از میدان به در کرده است. آن دو در وحدتی صوری در ذهن شخص اندیشنده همزیستی دارند. پیشداوریه‌ها و [پذیرش] اصول موضوعه‌ای که تاکنون مانع درک واضح رابطهٔ میان ذهنیت پیش-منطقی با اندیشهٔ منطقی و نیز تعارضشان شده‌اند.
- افزودهٔ مترجم ۵۱۵
- نقد امیل دورکم بر کتاب کارکردهای ذهنی در جوامع عقب‌مانده ۵۱۷
- نمایه (۱) ۵۲۳
- نمایه (۲) ۵۲۷

مقدمه مترجم

در سالهای آغازین سده بیستم آلبرت اینشتاین نظریه نسبیت (۱۹۰۵) را ارائه داد و اساس فیزیک نیوتنی را متزلزل ساخت. او اعلام کرد که فضای مطلق و زمان مطلق وجود ندارند و این دو نسبی‌اند و به جای فضا و زمان باید از پیوستار چهاربُعدی فضا-زمان سخن گفت. نظریه نسبیت اینشتاین سروصدای زیادی به پا کرد. چند سالی از ارائه نظریه نسبیت نگذشته بود که لوسین لوی-برول فیلسوف، جامعه‌شناس و انسان‌شناس فرانسوی اصل یگانگی خرد انسانی را که همه‌می‌پنداشتند اصلی فرازمانی و فرامکانی است متزلزل کرد. او نسبیت منطقی و نسبیت زبانی و نسبیت فرهنگی را مطرح ساخت. کتاب او، کارکردهای ذهنی در جوامع عقب‌مانده (۱۹۱۰)، مانند نظریه نسبیت اینشتاین، جنجال آفرید. نام آلبرت اینشتاین، کم و بیش، برای فرهیختگان آشناست. اما لوسین لوی-برول کیست و نظریه‌اش چیست؟ ژان کازونو^۱ درباره لوسین لوی-برول و نظریاتش کتابی به زبان فرانسه نگاشته و در دائرةالمعارف بین‌المللی علوم اجتماعی نیز به معرفی نظریات لوی-برول پرداخته است. نگارنده مطلب چاپ‌شده در دائرةالمعارف بین‌المللی علوم اجتماعی را، به‌رغم چند ایراد و انتقادی که به بخشهای پایانی آن دارد، مفید تشخیص داد؛ از این رو، دست به ترجمه آن برد و آن را در اینجا می‌آورد:

لوسین لوی-برول (۱۸۵۷-۱۹۳۹) فیلسوف و انسان‌شناس فرانسوی در پاریس متولد شد و دکتری خود را از دانشکده نورمال سوپریور^۲ دریافت کرد و وارد شغل درخشان دانشگاهی شد که او را در سال ۱۹۰۴ به استادی کرسی تاریخ فلسفه مدرن در سوربن رساند. درسهای او در سوربن پایه نگارش

---

1. Jean Cazeneuve   2. École Normale Supérieure

کتابهایی چون یاکوبی^۱ (۱۸۹۴) و آگوست کنت (۱۹۰۰) شدند. اما آثار دوران‌ساز او عبارت‌اند از: اخلاق مرسوم و علم اخلاق (۱۹۰۳) و بویژه شش جلد کتابی که به پژوهش درباره آن چیزی اختصاص یافته‌اند که او ذهنیت ابتدایی می‌نامید. موضوعهای مطروحه در آثار لوی-برول کاملاً نو و اصیل‌اند؛ از این رو ارزیابی تأثیراتی که دیگران بر تفکر او داشته‌اند دشوار است. شاید تأکید لوی-برول بر نقش عواطف در زندگی روانی انسان متأثر از یاکوبی (فیلسوف آلمانی ۱۸۱۹-۱۷۴۳) باشد، در جامعه‌شناسی نیز تحت تأثیر اندیشه‌های امیل دورکم (فیلسوف و جامعه‌شناس فرانسوی، ۱۹۱۷-۱۸۵۸) قرار داشت. در آن زمان اندیشه‌های دورکم بر مکتب جامعه‌شناسی فرانسوی غالب بودند. اما لوی-برول بعضی از اندیشه‌های دورکم را مردود دانست و وارد بحثهای پرشوری با او شد. لوی-برول نمی‌توانست همه پیامدهای خردگرایی دورکم را بپذیرد. اما از کتاب قواعد روش جامعه‌شناسی او چیزهای بسیاری آموخت. به طور کلی می‌توان گفت که لوی-برول بیشتر به معنای منفی تحت تأثیر دورکم بود تا به معنای مثبت. او پیرو هیچ متفکری نبود. در حقیقت او اندیشه‌های خود را اغلب در تقابل با اندیشه‌های دیگران تعریف می‌کرد، مثلاً در تقابل با نظریه پردازان روح‌انگاری (یعنی فریزر، تایلور و سپنسر). اما نسبت به انتقادهایی که از نظریاتش می‌شد بی‌تفاوت نبود و بویژه ایرادهای جامعه‌شناسانی مانند دورکم، موس^۲ و انسان‌شناسانی مانند اوآنز-پریچارد^۳ را مد نظر قرار می‌داد. پاسخهای او به این انتقادات سبب تغییراتی در سمت‌گیری اندیشه‌اش شدند. در تحول اندیشه او سه مرحله اساسی را می‌توان تمیز داد. نخستین مرحله را می‌توان انتشار کتاب اخلاق مرسوم و علم اخلاق^۴ (۱۹۰۳)، دومین مرحله را ارائه تئوریهایش درباره ذهنیت ابتدایی و سومین مرحله را بازنگریها و تغییرهایی دانست که در تئوریهایش داده است.

فلسفه اخلاق

لوی-برول در کتاب اخلاق مرسوم و علم اخلاق نشان می‌دهد که همه انواع اخلاقیهای نظری (خواه منشأ متافیزیکی داشته باشند خواه علمی) محکوم به

1. Jacobi

2. Mauss

3. Evans-Pritchard

4. *La Morale et la Science des Moeurs*